

61. ročník

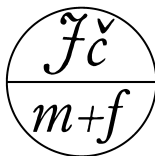
FYZIKÁLNÍ OLYMPIÁDY

ve školním roce 2019 – 2020

Úlohy pro kategorii G (Archimédiáda)

<http://fyzikalniolympiada.cz>

Hradec Králové 2019

Archimédiáda 2019 – kategorie G Fyzikální olympiády

Soutěž Fyzikální olympiáda (FO) organizuje Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR ve spolupráci s Jednotou českých matematiků a fyziků. Soutěž je dobrovolná, probíhá na území ČR jednotně a řídí se platným organizačním řádem (<http://fyzikalniolympiada.cz/dokumenty/organizacni-rad-fo.pdf>). Kategorie G – ARCHIMÉDIÁDA probíhá ve dvou kolech a je určena žákům 7. ročníků základních škol a odpovídajících ročníků víceletých gymnázií.

Termíny Archimédiády – kategorie G pro školní rok 2019 – 2020

Školní kola: 4. 2. – 30. 3. 2020

Okresní kola: 15. 4.– 29. 5. 2020 (přesné datum určují okresní komise FO)

Tematické okruhy

Kvůli různorodosti ve školních vzdělávacích programech není možné zadávat školní kolo tak, aby byla příslušná látka probrána na všech školách. Při výběru úloh vycházíme z „typického“ uspořádání učiva probraného do konce prvního pololetí 7. ročníku ZŠ, které zahrnuje následující témata: hustota, dráha, rychlost, čas, skládání sil, páka, Archimédův zákon. Zaměření okresních kol závisí na dohodě příslušné okresní komise a je plně v její kompetenci.

Organizace a průběh soutěže

První, školní část soutěže se uskuteční v únoru až dubnu roku 2020 (přesný termín ukončení určují okresní komise FO). Soutěžící obdrží k řešení pět úloh, které jsou uvedeny v tomto textu. **Za úspěšného řešitele školního kola je považován soutěžící, který získal alespoň ve 3 početních úlohách nejméně 5 bodů za každou z nich a zároveň řešil experimentální úlohu (třeba i neúspěšně).**

- Řešení každé úlohy zapisují řešitelé na zvláštní papír.
- U všech úloh je potřeba popsat také úvahy při řešení. Protokol o řešení musí být výstižný, doplněný výpočty, grafy, tabulkami naměřených hodnot či jinak získaných údajů, obrázky a náčrtky.
- Pokusy lze provádět doma nebo ve škole, musí však být načrtnuty a popsány použité pomůcky, uveden postup měření a zpracovány výsledky, plynoucí ze změřených hodnot.
- Učitel fyziky poskytne soutěžícím zejména při pokusech všestrannou pomoc. Může doporučit vhodnou studijní literaturu, popř. navést, jakým postupem se k výsledku úlohy dostat.
- Učitel fyziky potom řešení opraví, sdělí žákům správné výsledky, případně podrobněji vysvětlí řešení.

- Po ukončení prvního kola navrhne referent FO na škole řešitele k postupu do druhého (okresního) kola a návrh postupujících jednotlivců nebo družstev odešle příslušné okresní komisi FO.

Druhá část soutěže proběhne během měsíce května 2020 a může být organizována jako soutěž jednotlivců nebo družstev podle dispozic, které obdrží učitelé od okresní komise FO. Formu této části soutěže ponecháváme v kompetenci okresních komisí FO. O zařazení řešitelů do druhého kola soutěže rozhodne okresní komise FO, pozvánku do druhého kola soutěže dostanou řešitelé (nebo družstvo) prostřednictvím školy.

Kontakty a podpora on-line

Texty úloh a po ukončení školního kola i inštruktážní řešení lze nalézt on-line na stránkách soutěže fyzikalniolympiada.cz. Tam lze také najít diskusní fórum a seznam adres krajských komisí FO s odkazy na jejich internetové stránky. V případě potřeby nás můžete také kontaktovat e-mailem na adrese fo@uhk.cz.

Několik rad, jak řešit fyzikální úlohy

- Pečlivě si prostudujte text úlohy a snažte se pochopit všechny jeho části.
- Označte fyzikální veličiny tak, jak jste zvyklí z výuky fyziky, hodnoty si zpravidla hned převedte do mezinárodní soustavy jednotek.
- Nakreslete si situační náčrtek, pomůže to často rychleji se orientovat v daném problému.
- Úlohu řešte nejprve obecně, nedosazujte pokud možno hned číselné hodnoty. Tak dostanete závěrečný vztah, kde na levé straně máte hledanou veličinu a napravo veličiny, jejichž hodnoty znáte z textu úlohy nebo je umíte zjistit.
- Dosadte do vztahu místo hodnot veličin pouze jejich jednotky a proveďte tzv. jednotkovou kontrolu. Vyjde-li správná jednotka výsledku, máte velkou naději, že daný vztah je správný.
- Dosadte hodnoty veličin a známé konstanty. Hledaný výsledek zapište s přijatelným zaokrouhlením – neopisujte jen výsledek z kalkulátoru.
- Nezapomeňte provést diskusi řešení s ohledem na dané hodnoty veličin.
- Stanovte odpověď na otázku danou textem problému. Někdy jde jen o číselnou hodnotu hledané veličiny, jindy je získaný výsledek předpokladem pro vyslovení slovní odpovědi.

Zdají se vám úlohy obtížné? Nezapomeňte na známou pravdu: čím více si nakreslíte obrázků, čím více se v pokusech či představách přiblížíte situaci, o níž se v úloze jedná, čím více uděláte přípravných činností, tím snadněji se potom dostanete k výsledku.

Přejeme vám hodně zdaru a radosti při řešení fyzikálních úloh!

V Hradci Králové, srpen 2019

Ústřední komise FO ČR

Úlohy 1. kola 61. ročníku Fyzikální olympiády ve školním roce 2019/2020

Kategorie G – Archimédiáda

Ve všech úlohách uvažujte hustotu vody $\rho = 1\,000\text{ kg/m}^3$.

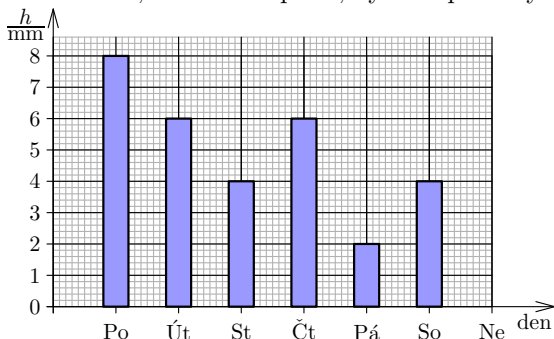
FO61G1–1: Kdo uzvedne více?

Jednoho dne se setkali brouk, mravenec a beruška a dohadovali se, kdo z nich uzvedne těžší břemeno. Brouk se chlubil, že jednou s 6 nebo 7 bratry (přesně už si nevzpomínal) zvedli kámen o hmotnosti půl unce. Beruška si vzpomněla, že se svou sestrou jednou uzvedli větvičku o hmotnosti téměř jeden celý kvintlík. Mravenec pak tvrdil, že sám uzvedl briliant, který měl okolo 11 karátů. Kdo z nich uzvedne sám nejtěžší břemeno? Unce odpovídá 28,35 g, kvintlík 4,375 g a karát 0,200 g.

FO61G1–2: Dešťová voda

Během prvního týdne prázdnin občas přšelo a Kryšpín s Vendelínem měřili množství vody, která napršela ze střechy zahradní chatky do uzavřeného sudu. Měření prováděli vždy večer ve stejnou hodinu a výsledky měření zaznamenali do grafu. K tomu si koupili zahradní konev se srážkoměrem, kterým určili, kolik mm vody spadlo každý den. Střecha byla téměř vodorovná a v pondělí ráno, než začalo pršet, byl sud prázdný.

- V pondělí napršelo 8 mm vody, všechna voda ze střechy odtekla do sudu a v pondělí večer v jím v něm bylo 96 l. Pomocí těchto údajů vypočítejte plochu střechy.
- Jaký objem vody přitekla do sudu každý den, kromě neděle?
- V neděli večer přestalo pršet. Kryšpín ale zakopl o srážkoměr a voda se z něj vyliła. Kolik mm vody napršelo během neděle, jestliže v neděli večer bylo v sudu celkem 420 l vody? Voda do sudu přitékala jen ze střechy a nikdo ji neodebíral.
- Další dny prázdnin nepršelo a Kryšpín s Vendelínem museli zalévat ovocné stromky na zahradě. Stromků bylo šest a ke každému nalili 5 litrů vody denně. Na kolik dní zalévání vystačila voda ze sudu?
- Kolikrát větší hmotnost vody než váží oba dohromady odnesli při zalévání, jestliže Kryšpín váží $m_K = 55\text{ kg}$ a Vendelín $m_V = 65\text{ kg}$?

FO61G1–3: Do Vídně a zpět

Lenka s rodiči vyrazila z Přerova do Vídně. V tabulce jsou jízdní rády dvou spojů (jeden tam, druhý zpět) platné v roce 2019:

Stanice	↓ km	EC 101 Moravia	↑ km	EC 104 Sobieski
Přerov	↓ 0	7:53	↑ 190	10:06
Otrokovice	↓ 28	8:08/8:09	↑ 162	9:49/9:51
Staré Město	↓ 46	8:18/8:19	↑ 144	9:39/9:40
Hodonín	↓ 80	8:35/8:36	↑ 110	9:21/9:22
Břeclav	↓ 100	8:47/8:55	↑ 90	9:04/9:10
Wien Hbf	↓ 190	9:49	↑ 0	8:10

- Vypočítejte průměrnou rychlost vlaků v úseku Přerov–Vídeň v km/h, m/s i km/min.
- Do grafu zakreslete závislost vzdálenosti d obou vlaků od Přerova v časovém intervalu 7:45–10:15 na čase. Nezapomeňte, že vlaky jedou opačným směrem.
- Mezi kterými stanicemi je průměrná rychlost vlaku EC 101 ve směru do Vídně největší a nejmenší?
- Ve kterém úseku a nejbližší které stanice v seznamu se vlaky na dvoukolejně trati potkají?

FO61G1–4: Nákladní loď

Nákladní loď délky $l = 60$ m je unášena proudem řeky rychlostí $u = 1,5$ m/s. Lodník přechází po lodi od zádi k přídi a zpět rychlostí $v = 1,2$ m/s vzhledem k palubě lodi.

- Jak dlouho trvá lodníkovi přechod od zádi k přídi lodi a jak dlouho mu trvá přechod opačným směrem?
- Jakou vzdálenost loď urazí při lodníkově přechodu z příde na zád a zpět vzhledem ke břehu?
- Tam a zpět přejde lodník celkem $n = 10$ krát. Jakou vzdálenost přitom ujede lodník vzhledem k lodi?
- O jakou vzdálenost se změní poloha lodníka vzhledem ke stromu na břehu, když desetkrát přejde loď tam a zpět?

FO61G1–5: Experimentální úloha: těžiště brambory

Navrhněte způsob, jak nalézt těžiště brambory a zakreslete alespoň 3 průměty těžiště na povrch. Svůj postup popište, zdůvodněte a fotodokumentací doložte, že se vám úkol podařilo splnit.

Zveme všechny zájemce o fyziku k řešení zajímavých úloh!
Informujte se u svého učitele fyziky.

Najdete nás také na Internetu a Facebooku:

<http://fyzikalniolympiada.cz>

<https://www.facebook.com/fyzikalniolympiada>.

Leták pro kategorii G připravila komise pro výběr úloh při ÚKFO České republiky ve složení Dagmar Kaštilová, Věra Koudelková, Lenka Podzimková, Richard Polma, Jindřich Pulíček a Lukáš Richterek ve spolupráci s autorem úloh Janem Thomasem. V jedné úloze byl použit námět z Всероссийской олимпиады по физике 2018. V ilustracích byly použity obrázky z Wikipedie, YouTube, serverů www.novaline.cz a www.pixabay.com.